

Cvičení 1

JAK MÁ VYPADAT A CO MÁ OBSAHOVAT DOBRÁ UČEBNICE?

Učebnice patří svým charakterem mezi **knihy** nebo **monografie**. Můžeme se podle jejich charakteru sekat také s označením **manuál** nebo **příručka** popř. i **cvičebnice**. Svérázným označením je i označení **učební texty** nebo **skripta**. Samozřejmě lze k učebnicím řadit i **slovníky** nebo **atlasy**.

U knihy nás zajímá stejně jako i u časopiseckých článků, kdo je jejím **autorem**, jaký má **název** (titul) nebo **podnázev** (podtitul), **kdo ji vydal** (vydavatel, nakladatel) a po té **kde vyšla**, v kterém roce a kolikáté je to **vydání**. Bývá zvykem (a užitečné) uvést jak **vyšoký byl náklad (počet výtisků)**, event. i jaká je (**doporučená**) **cena**.

Kniha může vyjít **v jednom svazku** (díle), nebo je **vícetvazková** (vícedílná). V řadě případů vychází vícedílná kniha **na pokračování**, takže stejně jako časopis, vlastně také tvoří **seriály**.

Kniha může být **autorská**, kde autoři jsou známi a podíleli se společně na celém díle, nebo je **editovaná**, tzv. že se na ní mohlo podílet také více autorů, ale kromě toho existoval jeden (nebo více) **editor (uspořadatel)**, který celou práci na sestavení knihy koordinoval a řídil. Taková kniha, velmi častá ve vědeckém světě, se pak může označit jako „**multiauthor edited book**“. Čemuž někdy v češtině může odpovídat označení **sborník**.

U knih je typické, že mají **titulní list**, a i na jeho **rubu** (titulního listu) se nacházejí důležité informace o tom, jak kniha vznikala. Stejně tak je zásadní, že kniha obsahuje **obsah** (nyní na začátku) a také může obsahovat **rejstřík (index, věcný či jmenový)**.

Pokračující od titulního listu a obsahu, pak může následovat **předmluva (prolog)** a úvod, stejně jako na závěr bývá **doslov (epilog)**. Na konci vedle rejstříku můžeme v odborných knihách nacházet nejrůznější **přílohy (apendixy)**.

Významnou součástí knihy je **tiráž (impressum)**, která podává stejně významné údaje o knize jako titulní list. V tomto impressu najdeme mimo jiné také další osoby, které se vedle autora, podílejí na vzniku knihy. Může to být **překladatel** nebo **ilustrátor**, jež stejně jako autor mají ke své účasti na vzniku celého díla **autorské právo**, chráněné **copyrightem**.

Na definitivním vzniku díla se vedle výše uvedených (autor, překladatel, ilustrátor) významně podílí např. i **technický, výtvarný** nebo **jazykový redaktor**. Stejně tak i **grafik**, který se může podílet na vzniku obálky.

Kniha je charakterizována tím, že může mít **tvrdou** nebo **měkkou vazbu**, popř. být **brožovaná** (tj. jednotlivé **archy**, jak je tištěna, nejsou na horním a vnějším okraji rozřezány. Kniha je vázána ve svém **hřbetu**).

Jednotlivé **stránky** knih jsou číslovány (**paginovány**). Měli bychom vědět, že knihy jsou tištěny na velké listy papíru tak, že po složení na stanovenou velikost stránky, představují tyto složené listy papíru tzv. **archy (autorský nebo vydavatelský)**. Dříve bylo pro **tisk knihy charakteristické, že se dál z výšky**, a tento způsob se označoval jako **knihtisk**. Tisk může být **černobílý** nebo **vícebarevný**.

Text v knize může být doprovázen **ilustracemi, grafy, kresbami** či **tabulkami**. Kniha se tiskne z rukopisu, dodaného autorem, a tento rukopis musí být nejprve vysázen, a pak po vytištění první korektury i zkorigován a autorem imprimován.

Na stránce vedle **paginace** umístěné na horním nebo dolním okraji stránky bývá také umístěno, opět nahoře nebo dole, **záhlaví**, které pokud se podle různých oddílů knihy mění, se označuje za **živé záhlaví**. Těmito oddíly knihy jsou **kapitoly** (hlavy), jež se dělí na **oddíly** a ty pak na **odstavce**. Na zevních okrajích stránek se mohou vyskytnout i **okrajové poznámky (marginálie)**, které stručně vyznačují, čemu je věnován text na dané stránce

---

Sestavil: DOC. MUDr. M.ŠPÁLA, CSC., Ústav vědec. informací 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze
Kontakt: Kateřinská 32, 121 08 Praha 2, tel. 732 145 471, e-mail. spala.m@seznam.cz